

Σύλλογος Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Β. Ελλάδας

ετήσια έκθεση

Χαμένα πρόσωπα

λήθη και μνήμες
εκατό χρόνια μετά το 1922

31/10 έως 25/11/2022

Λήμος Θεσσαλονίκης

Χαμένα πρόσωπα - Λήθη και μνήμες 100 χρόνια μετά το 1922

Φέτος, 100 χρόνια μετά την Μικρασιατική Καταστροφή, είχαμε όλοι μας ένα ιστορικό και εθνικό χρέος: Να τιμήσουμε την επέτειο. Να την τιμήσουμε όχι με τρόπο διεκπεραιωτικό, στατικό και ξύλινο, αλλά με ουσιαστικές εκδηλώσεις που αποδεικνύουν ότι η φωνή της Μικράς Ασίας δεν σίγησε.

Με μεγάλη χαρά ενημερώθηκα για την έκθεση των 80 σύγχρονων εικαστικών-μελών του ΣΚΕΤΒΕ *Χαμένα πρόσωπα. Λήθη και μνήμες 100 χρόνια μετά το 1922* που αποτυπώνει τα 100 χρόνια Μνήμης της καταστροφής της μικρασιατικής γης και του διαχρονικού, οικουμενικού και επίκαιρου θέματος του ξεριζωμού και της προσφυγιάς.

Η Τέχνη καταρρίπτοντας την έννοια του χρόνου, συναντά τον ανθρώπινο πόνο και το τραύμα της καταστροφής της γενέθλιας γης, της βιαιότητας του διωγμού, της προσφυγιάς, της μετανάστευσης, της ανάγκης για εγκατάσταση, ενσωμάτωση και αποδοχή σε νέους τόπους διαμορφώνοντας τη συλλογική μνήμη με τη δική της οπτική και τη δική της κριτική ματιά, συντελώντας ως υπενθύμιση, ως μαρτυρία και ως ηθικό χρέος στο να μην υπάρξει λήθη. Παράλληλα αναδεικνύει τις μαρτυρίες και τα προσωπικά βιώματα, την ανθεκτικότητα και την αναγέννηση χιλιάδων ανθρώπων σε νέες πατρίδες, τις δημιουργικές ικανότητες και την καταλυτική συμβολή τους στην σύγχρονη κοινωνία και τον πολιτισμό.

Αξίζουν πολλά συγχαρητήρια σε όλα τα μέλη του ΣΚΕΤΒΕ που συμβάλλουν ουσιαστικά στην ανάδειξη της εικαστικής φυσιογνωμίας της Θεσσαλονίκης, με την πλούσια καλλιτεχνική τους δραστηριότητα, τις πρωτοβουλίες τους και τη συμμετοχή τους στην πολιτιστική και κοινωνική ζωή της πόλης.

Κωνσταντίνος Ζέρβας
Δήμαρχος Θεσσαλονίκης

Η Θεσσαλονίκη έχει μια μακρόχρονη προσφυγική - μεταναστευτική ιστορία. Από την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών και τα κύματα των προσφύγων, 100 χρόνια μετά τη μικρασιατική καταστροφή, διαμορφώνεται μια νέα πολυπολιτισμική κοινωνία στη χώρα μας και, κυρίως, στην πόλη μας.

Υπάρχει μια αέναη κυκλική ροή, όλα αυτά τα χρόνια, ανθρώπων που φεύγουν, που έρχονται, που ριζώνουν ή αναζητούν άλλους προορισμούς. Γιατί η μετανάστευση και η προσφυγιά δεν έχουν μόνο παρελθόν, έχουν ένα παρόν και ένα αβέβαιο μέλλον, που δεν έχει γραφτεί ακόμη για κανέναν από εμάς.

Το μέγεθος της δυσκολίας υποδοχής και ενσωμάτωσης των προσφύγων έγκειται σε ένα πλήθος ζητημάτων: θέματα κρατικής και, κατ' επέκταση, ευρωπαϊκής πολιτικής, θέματα οργάνωσης, αλληλεγγύης και ανθρωπιάς, το θέμα της διαφορετικότητας σε ήθη και έθιμα κ.ά., που αφορούν κάθε γωνιά της χώρας μας, αλλά και όλα τα κράτη παγκοσμίως.

Οι εικαστικοί του ΣΚΕΤΒΕ αγγίζουν διαχρονικά όλα τα παραπάνω, επιθυμώντας να φέρουν στο φως με την τέχνη τους ιστορίες- στιγμιότυπα- μαρτυρίες μεταναστών/ προσφύγων και επιδιώκοντας την επίτευξη της αλληλεγγύης, της συνύπαρξης και της αγκαλιάς σε όλους αυτούς τους ανθρώπους που έμειναν και έφτιαξαν μια νέα πόλη.

Η προσπάθεια αυτή του ΣΚΕΤΒΕ γίνεται εφικτή με συνδιοργανωτές τον Δήμο Θεσσαλονίκης και το Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο, όπου πραγματοποιείται η έκθεσή μας.

Ευχαριστούμε θερμά τον Δήμο Θεσσαλονίκης και ειδικότερα: τον Δήμαρχο κ. Κων/νο Ζέρβα, την Αντιδήμαρχο Διαδημοτικής Συνεργασίας και Απόδημου Ελληνισμού κα Στεφανία Τανιμανίδου, την προϊσταμένη του Βαφοπούλειου Πνευματικού Κέντρου κα. Έλλη Βουζογλάνη, την υπεύθυνη του Γραφείου Πολιτιστικών Εκδηλώσεων κα Αθανασία Μπουντίδου και τον πρόεδρο του Βαφοπούλειου Πνευματικού Κέντρου κ. Δημήτρη Παπαζαχαρίου.

Μπέσσυ Σύρου

Εικαστικός - Ιστορικός Ευρωπαϊκού Πολιτισμού

Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου του Σ.Κ.Ε.Τ.Β.Ε.

100 χρόνια συμπληρώνονται φέτος από την έξοδο των Ελλήνων της καθ' ημάς Ανατολής από τις πατρογονικές τους εστίες, 100 χρόνια από την καταστροφή, 100 χρόνια από τους διωγμούς· 100 χρόνια μνήμης.

Ο Δήμος Θεσσαλονίκης και, συγκεκριμένα, η Αντιδημαρχία Διαδημοτικής Συνεργασίας & Απόδημου Ελληνισμού τιμά, ως έχει καθήκον, με μια σειρά δράσεων τα 100 χρόνια από τη μικρασιατική καταστροφή. Δηλώνουμε ότι είμαστε εδώ και δεν ξεχνάμε, καθώς είμαστε απόγονοι εκείνων των Ελλήνων που διεύρυναν τον ελληνισμό πριν 3.000 χρόνια στη γη της Μικρασίας, του Πόντου και της Θράκης.

Ο Δήμος Θεσσαλονίκης και ο Σύλλογος Καλλιτεχνών Εικαστικών Τεχνών Βορείου Ελλάδος συνδιοργανώνουν την έκθεση «Χαμένα πρόσωπα. Λήθη και μνήμες 100 χρόνια μετά το 1922» και τους ευχαριστούμε για τη συμμετοχή τους αυτή στον κύκλο των δράσεών μας.

Στεφανία Τανιμανίδου

Αντιδήμαρχος Διαδημοτικής Συνεργασίας

& Απόδημου Ελληνισμού

ΒΑΦΟΠΟΥΛΕΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

Γλώσσα και τέχνη στην μαθησιακή διαδικασία

Δάφνη Βηδενμάιερ, γλωσσολόγος *

Η πολυπολιτισμική/-γλωσσική εκπαίδευση δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένες μαθησιακές δραστηριότητες. Διαμορφώνεται από τον τρόπο που οι διδάσκοντες αλληλεπιδρούν με τους μαθητευόμενους και οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητευόμενοι με τους συνομηλίκους τους, αλλά και από τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούν τους γλωσσικούς πόρους τους στη μαθησιακή διαδικασία. Μια προσεκτική περιγραφή του προφίλ των μαθητευόμενων, καθώς και μια περιγραφή του μαθησιακού περιβάλλοντος και των εμπλεκόμενων παραγόντων (διδάσκοντες και συνομήλικοι) θα δώσει μια εικόνα για το πώς μπορεί να επιτευχθεί η κοινωνική και γλωσσική επικοινωνία σε πολυγλωσσικά μαθησιακά περιβάλλοντα. Θα πρέπει να αναρωτηθούμε πώς αλληλεπιδρούν οι γλώσσες μεταξύ τους σε ένα πολύγλωσσο μαθησιακό περιβάλλον, πώς ο αλφαριθμητισμός στην πρώτη γλώσσα μπορεί να υποστηρίξει την κατάκτηση μίας άλλης, πώς οι σημασιολογικές διαφορές μεταξύ των γλωσσών που χρησιμοποιούνται επηρεάζουν την επικοινωνία, πώς οι διαφορές στο νόημα που τοποθετούνται σε στοιχεία της προσωπίας, όπως το άγχος, ο ρυθμός, ο τονισμός, η παύση κ.λπ. επηρεάζουν την επικοινωνία, πώς οι διαφορές στην οπτική επαφή, η προσωπική απόσταση, οι ομαδικές δραστηριότητες επηρεάζουν την επικοινωνία, πώς οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητευόμενοι εκφράζουν την αλληλεξάρτηση και σχηματίζουν κοινωνικές σχέσεις, ποιες

δυσκολίες μπορεί να προκύψουν στις σχέσεις μεταξύ διδασκόντων, προσφύγων/μεταναστών μαθητευόμενων και των συνομηλίκων τους και πώς αυτές διαμορφώνουν το πολυγλωσσικό εκπαιδευτικό τοπίο.

«Στόχος της εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι η ισορροπία ανάμεσα στην ενότητα και την ετερότητα, έτσι ώστε να καλλιεργήσουμε πολιτισμικά εγγράμματος πολίτες, που σέβονται και εκτιμούν το γλωσσικό και πολιτισμικό πλουραλισμό, προωθώντας την αρμονική και δημοκρατική συμβίωση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία» (Γκαϊνταρτζή & Τσοκαλίδου, 2008). Με σεβασμό στη διαφορετικότητα και αντικρίζοντας την ετερογένεια ως θετικό χαρακτηριστικό της μαθησιακής διαδικασίας, μπορούμε να σχεδιάσουμε και να οργανώσουμε μαθήματα ενδιαφέροντα, ποικιλόμορφα, που σέβονται τις γλωσσικές και πολιτισμικές ανάγκες του κάθε μαθητευόμενου ξεχωριστά.

Ειδικότεροι στόχοι αυτής της μαθησιακής διαδικασίας θα μπορούσαν να είναι η προσαρμογή σε ένα πολιτιστικό πλαίσιο, η ανάπτυξη συγκεκριμένων γλωσσικών ικανοτήτων σε μαθητές πρόσφυγες/μετανάστες σε πολυπολιτισμικό εκπαιδευτικό πλαίσιο, η χρήση συγκεκριμένων αφηγήσεων και ειδών για την αντιμετώπιση του γλωσσικού και πολιτισμικού σοκ.

Τόσο στην κατάκτηση όσο και στην εκμάθηση των γλωσσών φαίνεται πως παίζουν έναν σημαντικό ρόλο οι παράγοντες που επηρε-

άζουν ένα ή περισσότερα πρόσωπα στην ύπαρξη και συμβίωσή τους μέσα σε μία ομάδα, αλλά και στις σχέσεις που υπάρχουν, που διαμορφώνονται και εξελίσσονται μέσα στην ομάδα (Hering/Rau 2007). Τέτοιοι παράγοντες είναι η εθνικότητα των μελών της ομάδας, δηλαδή όχι μόνον το κατά πόσο επηρεάζει τον καθένα ξεχωριστά η εθνική του ταυτότητα, αλλά οι ομοιότητες και οι διαφορές των εθνικών ταυτοτήτων μέσα σε μία ομάδα ή ακόμη και οι ομοιότητες και οι διαφορές των ομάδων με διαφορετικές εθνικές ταυτότητες. Ταυτόχρονα με τις εθνικές ταυτότητες ή παράλληλα ή ακόμη και ανεξάρτητα από αυτές αλλά κατά τον ίδιο ακριβώς τρόπο λειτουργούν και οι θρησκευτικές και άλλες πολιτισμικές ταυτότητες. Παίζουν λοιπόν σημαντικό ρόλο τα δομικά χαρακτηριστικά των εθνικών, θρησκευτικών και λοιπών ομάδων και οι σχέσεις μεταξύ αυτών των χαρακτηριστικών, όταν οι ομάδες συνυπάρχουν, έρχονται σε επαφή ή και, πολύ περισσότερο, πρέπει να συνεργαστούν.

Της σημασίας παράγοντας είναι και τα χαρακτηριστικά της ίδιας, της μίας ετερογενούς ομάδας, οι ήδη διαμορφωμένες σχέσεις λόγω των ειδικών κοινωνικών χαρακτηριστικών, αλλά και οι θέσεις και οι απόψεις, συχνά και οι προκαταλήψεις, των μελών της ομάδας που δεν αποτελούν προσωπικό τους ατομικό χαρακτηριστικό αλλά δημιουργήθηκαν λόγω των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών δομών (Wode 1988). Κατά τον ίδιο τρόπο, βέβαια, επηρεάζεται εξωτερικά η όλη μαθησιακή διαδικασία και από

τις διαμορφωμένες απόψεις και τα στερεότυπα που υφίστανται για τη γλώσσα και τον πολιτισμό της.

Παράγοντες αναγκαίοι για την προαγωγή της «πλαστικότητας του εγκεφάλου» (Flores, 2010) είναι οι δυνατοί συναισθηματικοί δεσμοί, το πλούσιο σε ερεθίσματα περιβάλλον, η συναισθηματική εγρήγορση και τα κατάλληλα ερεθίσματα, που διεγείρουν την προσοχή και την περιέργεια, η εμπειρία, η βιωματική μάθηση και όχι η ερμηνεία ή ο αφηρημένος λόγος, το κλίμα ασφάλειας που χαρακτηρίζεται από συνεργασία, φροντίδα, ενίσχυση της κάθε θετικής δραστηριότητας και αίσθημα δικαιοσύνης στοιχεία δηλαδή που αναδεικνύουν τον βαθιά κοινωνικό χαρακτήρα του ανθρώπινου εγκεφάλου.

Από την ικανότητα στη δεξιότητα ή «Πρέπει να είσαι κάτι, προτού γίνεις κάτι», Goethe Συνδυάζοντας το δυναμικό των επιμέρους ικανοτήτων του ατόμου με συγκεκριμένες τεχνικές διδασκαλίας, μπορούμε να επιδιώξουμε την ανάπτυξη ουσιαστικών νοητικών δεξιοτήτων, γεγονός που ενδέχεται να επηρεάσει την πορεία ανάπτυξης του εγκεφάλου και να αναδιοργανώσει τα νευρικά κυκλώματα, τροποποιώντας τη συμπεριφορά του ατόμου.

Η άποψη ότι η αισθητική εμπειρία είναι σημαντική για τη γνωστική ανάπτυξη τεκμηριώθηκε από θεωρητικές προσεγγίσεις και έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στα πεδία της Ψυχολογίας και της Παιδαγωγικής. Θεμελιώδης ήταν η συνεισφορά του Howard Gardner, που ισχυρίστηκε ότι η αισθητική εμπειρία προσφέρει τη δυνατότητα να επεξεργαζόμαστε πλήθος συμβόλων, μέσω των οποίων γίνεται δυνατή η έκφραση ολιστικών και λεπτοφών νοημάτων, η σκιαγράφηση συναισθηματικών καταστάσεων και, γενικά, η έκφραση διαφόρων όψεων της πραγματικότητας, που βοηθάει να συνειδητοποιείται ότι δεν μπορεί να γίνεται εύκολα κατανοητό μέσω των ορθολογικών επιχειρημάτων (Κόκκος, Α., Μέγα, Γ. 2007).

Η επαφή με τα έργα τέχνης, τα οποία περιέχουν τεράστιο πλούτο στοιχείων που ταιριάζουν στον τρόπο λειτουργίας του εγκεφάλου (εικόνες, αλληγορίες, παρομοιώσεις, αναλογίες, παραλλαγές, διφορούμενα, παράδοξα κ.ά.), συντελεί καταλυτικά στην ενεργοποίησή του και ενισχύει τη δυνατότητα να σκεφτόμαστε δημιουργικά και κριτικά.

Μία ακόμα σημαντική προσέγγιση του ρόλου της τέχνης στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης πραγματοποιήθηκε από τους στοχαστές της Σχολής της Φρανκφούρτης, κυρίως από τους Adorno και Horkheimer. Υποστηρίχθηκε ότι «το πνευματικό περιεχόμενο και η δομή των σημαντικών έργων τέχνης περιέχουν χαρακτηριστικά που σπάνια συναντώνται στους μηχανισμούς της κοινωνικής πραγματικότητας, οι οποίοι κυριαρχούνται από εργαλειακή ορθολογικότητα και κομφορμισμό» (Κόκκος, Α., Μέγα, Γ. 2007).

Η τέχνη, σύμφωνα με τους Μαλαφάντη Κ. & Καρέλα Γ. (2012), «δεν προσφέρει μόνο ομορφιά

Φωτογραφία: Σάκης Βαβαλίδης

και τέρψη, αλλά μπορεί να προσφέρει και γνώση πολυεπίπεδη, που υπερβαίνει τα στενά πλαίσια της απλής πληροφορίας και μπορεί να φωτίσει το κοινωνικοπολιτικό, πολιτιστικό, φιλοσοφικό επίπεδο κάθε ιστορικής περιόδου, προσφέροντας συγχρόνως αισθητική-πνευματική καλλιέργεια και ανάπτυξη δημιουργικής σκέψης, μέσω της παρατήρησης, του προβληματισμού και της διαλεκτικής επικοινωνίας με το έργο».

Εκτιμώντας τη μεγάλη αξία της ετερογένειας στα πολυπολιτισμικά μαθησιακά περιβάλλοντα και εντάσσοντας την κάθε είδους επαφή με την τέχνη στη μαθησιακή διαδικασία αλλά και τη συνδημιουργία και τη δημιουργία τέχνης, όχι μόνο συντελούμε στην ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας και σκέψης και της επικοινωνίας, αλλά ταυτόχρονα αμφισβητούμε κοινωνικές σχέσεις και εναντιωνόμαστε σε φαύλους κανόνες της καθημερινότητας.